

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vítejte na Zemi...

Metodický manuál pro pedagogy

1. ÚVOD

Sekce PRO ŠKOLY je určena pro pedagogy, kteří by rádi využili informace ze vzdělávací části v praxi. Je společná pro všech osm kapitol a má i stejnou strukturu. Naleznete zde tři různé typy výukových modulů určených pro rozšíření praktické výuky ve škole i mimo ni. Je členěna na Terénní modul, Sociálně-ekologický modul a Interaktivní výukové objekty. Obsahově je nabídka členěna na konkrétní výukové celky a materiály, které využívají metod projektové nebo integrované tematické výuky, soubor pracovních listů a webových formulářů pro další práci. Najdete zde i metodické manuály k danému typu výuky.

2. STRUČNÝ POPIS MODULŮ

Terénní modul

Terénní modul zahrnuje soubor metodik, které obsahující především motivační náměty a náměty pro výzkumnou práci žáků v terénu (příp. připravují žáky na práci v terénu) a jsou využitelné ve vyučovacích hodinách i v mimoškolních aktivitách. Metodiky nabízejí zpracované vyučovací hodiny, projekty, bloky integrované tematické výuky, nebo jiné typy učebního celku. Součástí některých bloků jsou i pracovní listy, které žák potřebuje pro svoji práci. Terénní modul dále zahrnuje náměty na akce pro školy a veřejnost – výběr nejzajímavějších námětů pro exkurze, školní výlety, návštěvy muzeí, výstav a veletrhů, dní otevřených dveří a dalších akcí pro školy i veřejnost, které obohatí vaši výuku. Součástí modulu je sekce pro zveřejňování výstupů a přenos dobrých zkušeností, přístupná je přes administrativní systém.

Sociálně-ekologický modul

Sociálně-ekologický modul zahrnuje soubor metodik využívajících mj. základů kvantitativní sociologie a postupů z oblasti mediální výchovy. Jeho obsahem jsou náměty na samostatný projekt nebo výukový blok, kde je prostředkem k získání informací a hlavní metodou práce anketa či výzkum veřejného mínění. Součástí modulu je typový dotazník se sadou otázek a webový formulář, který pomocí jednoduchého algoritmu umožňuje statistické vyhodnocení získaných dat. Z nich lze pak snadno vytvořit grafy pro prezentaci výsledků výzkumu. V nabídce naleznete i dvě metodické příručky – Výzkumnický manuál pro učitele a Manuál medializace pro žáky, kde jsou rozpracovány postupy a metody potřebné pro realizaci sociologických šetření a medializaci výsledků výzkumů. Součástí modulu je také část Příklady dobré praxe, kde školy mohou zveřejňovat úspěšné ukončené projekty a jejich výstupy.

Interaktivní výukové objekty

Část Interaktivní výukové objekty je jakousi „knihovnou výukových objektů“, souborem výukových materiálů, podporujících individuální i skupinovou práci s ICT. Tato sekce umožňuje získat a využít informace pomocí prezentací, znalostních kvízů, testů, pracovních listů a dalších materiálů od různých autorů.

3. PROJEKTOVÁ VÝUKA

Projektovou výukou rozumíme takovou výuku, která odpovídá definici projektu minimálně v těchto bodech:

- řeší reálnou situaci/problém, má praktický společenský význam
- je blízký situaci, životu a zájmu žáků
- aktivity projektu na sebe navazují a směřují k řešení stanovené situace/problému
- na plánování a realizaci projektu se podílí především žáci, učitel je pouze směřuje a pomáhá; žáci přejímají zodpovědnost za organizaci a výstupy/produkty projektu
- výsledky projektu jsou zdokumentovány a prezentovány, minimálně v rámci školy, ideálně i širší veřejnosti

Popis jednotlivých fází projektové výuky (zjednodušený model dle Jitky Kašové):

STANOVENÍ PROBLÉMU

Jaký problém nebo situaci bude projekt řešit? Popište, kdo problém nebo situaci vybírá (učitel nebo žáci). Popište, jakým způsobem bude problém nebo situace vybírána či představena žákům.

1. MOTIVACE A MAPOVÁNÍ

Aktivity zaměřené na to, aby si žáci pojmenovali, co o tématu (situaci/problému) vědí nebo si myslí, k čemu (jakému výstupu/produktu) chtějí dojít a jaké si tudíž musí položit otázky (vytváří v této fázi otázky), aby se dozvěděli to, co k řešení situace/problému (tvorbě výstupu/produktu) budou potřebovat. V této fázi by si měli žáci (příp. učitel) určit, co je předmětem projektu a co by realizací projektu chtěli vyřešit.

2. ŘEŠENÍ

Tato část projektu je věnována hledání odpovědí na vytvořené otázky. Důležité je, aby žáci používali více informačních zdrojů (tudíž je potřeba si práci rozdělit do pracovních skupin), aby získané poznatky dokumentovali a aby je sdíleli napříč skupinami. Cílem této etapy projektu je shromáždit, sdílet a vyhodnotit důležitá fakta o situaci/problému, souvislostech a možnostech řešení.

3. TVORBA PRODUKTU

Pokud nebyl na počátku projektu jednoznačně stanoven výstup/produkt, ke kterému žáci směřují, začíná tato etapa projektu hledáním možností, jak žáci mohou získané poznatky o situaci/problému a možnostech jeho řešení smysluplně využít (co konkrétního mohou udělat, aby přispěli k řešení situace/problému). Z více možností (veřejná akce, propagace, vzájemné učení, tištěný informační materiál, výstava apod.) je potřeba vybrat ty, které odpovídají zadaným kritériím (čas, finance, cílová skupina, efektivita apod.) Následuje tvorba výstupu/produktu, do této části by se měli zapojit všichni žáci, a to tak, že pracují nejen s informacemi, které předtím sami získávali, ale se všemi informacemi (zjištěnými i dalšími spolužáky).

4. REFLEXE

Poslední etapa projektu by měla být věnována společné i individuální reflexi získaných poznatků a prožitků (zpětná vazba o úrovni klíčových kompetencí). Pokud je to možné, mělo by dojít i k zosobnění poznatků o tématu (o sobě, např. formulace osobního postoje, rozhodnutí, plánu).

4. INTEGROVANÁ TEMATICKÁ VÝUKA

Integrovaná tematická výuka (dále jen ITV) usiluje o syntézu učiva, vytváření těsných vazeb mezi jednotlivými předměty, propojení teoretických poznatků s praktickými činnostmi žáků, propojování učiva a učení ve škole s reálným světem, praktickými problémy a situacemi. Propojenost učiva s každodenní realitou je společná jak u ITV, tak u projektové výuky. Zda se jedná o projektovou či tematickou výuku lze poznat především podle průběhu této výuky. V případě projektové výuky určuje postup řešení projektu žák a učitel je v pozici facilitátora či kouče. V případě ITV přebírá zodpovědnost za výběr prostředků učitel, popis ITV je podrobnější, neboť je průběh znám již dopředu.

5. JINÝ TYP UČEBNÍHO BLOKU

Učebním blokem (který není ani projektem ani ITV) je logicky strukturovaný plán výuky, který může využívat různých osvědčených modelů učení, ať už toho nejběžnějšího (od motivace k reflexi), tak i specifických (např. model E-U-R, Kolbův cyklus). Níže představujeme právě model E-U-R (v poslední době jeden z nejvyužívanějších modelů učení).

Model E-U-R

E-U-R je jednou z metod plánování výuky, která je postavena na konstruktivistickém přístupu k učení. Tento model byl v prostředí české pedagogické veřejnosti rozšířen díky mezinárodnímu programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Někdy se tento model také nazývá třífázový model učení. Jeho podstatnou je to, že respektuje mechanismy přirozeného učení – objevování, a představuje univerzální pomůcku, jak vystavět jakoukoliv učební jednotku, aby se i v situaci řízeného učení co nejvíce podobala učení spontánnímu.

Díky třífázovému modelu učení si žáci zapamatují učivo na delší dobu, jsou aktivnější ve vyučovacím procesu a více motivováni k učení, projevují vyšší míru tvořivosti a jejich schopnost tvořivé práce a tvořivého myšlení je rozvíjena, jsou rozvíjeny také komunikační dovednosti žáků,

podporuje se u nich schopnost týmové práce a kooperace, žáci si osvojují dovednost pracovat s informacemi, samostatně vyhledávat důležitá fakta.

Co znamená zkratka E-U-R? Obsahuje počáteční písmena těchto slov: evokace, uvědomění si významu informací a reflexe. Stručně řečeno, jedná se vlastně o popis průběhu učení pomocí zjednodušujícího modelu.

V rámci **EVOKACE** dochází k několika důležitým poznávacím aktivitám. Za prvé, žák si samostatně vybavuje, co již ví o tématu. Tak si z chaotických podvědomých znalostí sestaví vlastní vědomostní strukturu probíraného tématu, do níž může následně vřadit nová fakta a spojuje nové s již známým. Žáci si rekonstruují předchozí znalosti a na ně staví nové vědomosti, jimiž rozšiřují svou vědomostní základnu. Při této fázi se také odhalí řada dřívějších nepochopení a žáci si mohou opravit chybné názory. Druhým cílem fáze evokace je zaktivizovat studenta, neboť pro efektivní učení je nutná aktivita učícího se jedince. Pro aktivní zapojení žáků je třeba, aby žáci přemýšleli samostatně a užívali vlastní jazyk k vyjádření myšlenek. Třetí cíl evokační fáze je motivovat žáky, vzbudit u nich vnitřní zájem řešit předložený problém a učit se. Motivace žáků a jejich vnitřní zájem je předpokladem aktivní samostatné práce žáků.

UVĚDOMĚNÍ – tato fáze je fáze učení, fáze expozice a fixace učební látky. V průběhu této fáze se žák setká s novými informacemi, a to např. prostřednictvím čteného textu, zhlédnutím filmu, poslechem přednášky nebo vlastním experimentováním. Hlavním cílem této fáze je udržet zájem žáka vyvolaný ve fázi evokace. Dalším cílem je podporovat žáky, aby neustále vnímali, zda novým informacím rozumí a jak tyto nové informace souvisejí s již osvojenými a budují kognitivní mosty mezi starými a novými vědomostmi.

Reflexe je třetí a nejčastěji opomíjená fáze procesu učení. Během ní si žáci třídí, systematizují a upevňují nové vědomosti, přetvářejí si tak svá původní vědomostní schémata. Probíhá zde proces učení, jehož výsledek je trvalý. Důležitým cílem této fáze je, aby se žáci naučili vyjadřovat myšlenky a získané informace vlastními slovy, protože tak si nejlépe a nejtrvaleji zapamatují naučené. Druhým cílem je podpořit výměnu názorů mezi žáky tím, že žáci si navzájem sdělují svá vědomostní schémata a názory na nové vědomosti. A tak dochází ještě ke korekci vědomostního schématu.

E-U-R slouží učitelům k tomu, aby plánoval svou výuku se zachováním co nejvíce rysů přirozeného učení, které je pro žáky nejefektivnější. Kromě tohoto modelu existuje samozřejmě řada dalších, tento se vyznačuje účinností a jednoduchostí. Stejně jako všechny ostatní modely ho nelze používat dogmaticky, ale tak, aby sloužil on nám, a ne učitelé jemu.

Zdroje:

Pedagogický lexikon, E-U-R, [online] Metodický portál RVP, [cit. 2013-05-04]. Dostupný z WWW:

<http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/E/E-U-R>

Zormanová, L., *Výukové metody v pedagogice: Třífázový model učení*, [online] Metodický portál RVP, [cit. 2013-05-04]. Dostupný z WWW:

<<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/16247/VYUKOVE-METODY-V-PEDAGOGICE-TRIFAZOVY-MODEL-UCENI.html/>>